

นวัตกรรมการเรียนรู้ภูมิประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้บริบทชุมชนเป็นฐาน THE LOCAL HISTORY LEARNING INNOVATION BASED-ON THE COMMUNITY

มนตรา ขันธทอง¹, เชษฐภูมิ วรรณไพศาล และชญาณิตย์ ยิ้มสวัสดิ์

Montra Khanthong¹, Chetthapoom Wannapaisan and Chayanid Yimsawat

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Education, Chiang Mai University, Thailand.

Email: km550210250@gmail.com¹

Received 22 April 2023; Revised 31 October 2024; Accepted 31 October 2024.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ภูมิประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้บริบทชุมชนเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดห้วยทราย อำเภอม่อนแจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 1 ห้อง โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเรื่อง บริบทชุมชนแม่ทา เพื่อใช้สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์และลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในบริบทของชุมชนแม่ทา 2) ชุดนวัตกรรมการเรียนรู้ภูมิประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนแม่ทาเป็นฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินชุดนวัตกรรมการเรียนรู้ภูมิประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนแม่ทาเป็นฐานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) 4.62 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) 0.52 ซึ่งแปลความได้ว่ามีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

คำสำคัญ: แบบเรียนท้องถิ่น; ภูมิประวัติศาสตร์; ชุมชนเป็นฐาน

Abstract

This research was aimed to create the local history learning innovation based-on the community prior knowledge. The population sample group in the research process is 9 Th grade students who currently enrolled in the second semester of Academic Year 2022 from Wat Haui Sai School, Mae-On, Chiang Mai. The researcher selected the purposive research process for applying a group study. The research studying tools were composed of 2 components. Firstly, the group was applied the subject-structured interview named “Mae-Tha Community Context” based-on history and geographical characteristics influence effected to Mae-Tha local people. Secondly, the group was applied the local history Learning Innovation based-on The Mae-Tha community. The statistics were relied on the mean and standard deviation.

Accordingly, the research result was presented as the evaluation of the learning innovation for local history landscape by using based-on the Mae-Tha community which created by the researcher. In addition, the experts approved the evaluation was shown as the mean resulted in ($\bar{X}$) 4.62 and the standard deviation resulted in (SD) 0.52. The meaning of the significant process is the given tier was suitable for using in organizing further learning activities.

Keywords: Local Textbook; Landscape History; Community-based Learning

บทนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นองค์ความรู้ที่มาจากศักยภาพหรือความสามารถในการแก้ปัญหาการดำรงชีวิตของคนในชุมชนนั้นๆ โดยได้รับการสั่งสมถ่ายทอดกันมารุ่นต่อรุ่นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือว่าเป็นต้นทุนทางปัญญาของคนในชุมชนท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ในลักษณะที่เป็นวิถีชีวิต สืบทอดกันในทุกรูปแบบ อาทิ พิธีกรรม วัฒนธรรมประเพณี การทำมาหากิน ในยุคโบราณที่ยังไม่มีระบบโรงเรียน การจัดการศึกษาของไทยมีลักษณะเป็นวิถีชีวิตที่ผสมกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เป้าหมายของการจัดการศึกษานั้นเป็นไปเพื่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมและชุมชนนั้น ๆ แต่เมื่อการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนเข้ามาแทนที่ ภายใต้ระบบทุนนิยม ทำให้วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนเปลี่ยนไป การศึกษาระบบโรงเรียนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่เน้นการพัฒนาคนเพื่อรองรับระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป ส่งผลให้คนในชุมชนมีความรู้สึกแปลกแยก วิถีชีวิต ภูมิปัญญาเดิมถูกทำลายลง คนในชุมชนไม่สามารถพึ่งพิงตนเองได้ (Thanosawan, U., 2002 , Pornprachatham, S., 2004 and Pipatpen, M., 2004) ความผิดพลาดของการจัดการศึกษาในอดีตที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยที่ไม่คำนึงถึงรากเหง้าของสังคมข้างต้น ทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาที่ต้องการให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นไปเพื่อการพัฒนาสังคมมากขึ้น ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 22 มาตรา 23 และ มาตรา 24 ที่ระบุให้รัฐต้องจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสรุปว่าควรมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรโดยให้มีการผสมผสานกับศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ซาบซึ้ง ภูมิใจและตระหนักในความเป็นไทย ขณะเดียวกันก็สามารถนำไปบูรณาการให้สอดคล้องกับความรู้สมัยใหม่ได้ ให้ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด มีกระบวนการจัดการเรียนรู้บูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ทั้งนี้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ และมีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

แนวคิด “การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” (Student Center Learning-SCL) เป็นหนึ่งใน กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนที่ได้รับความนิยมในสถาบันการศึกษาทุกระดับ เมื่อโลกเข้าสู่โลกาภิวัตน์ในยุคศตวรรษที่ 21 วิธีการนี้เป็นวิธีการหนึ่งในการปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อันจะก่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้จะช่วยเพิ่มบทบาทของผู้เรียนภายในห้องเรียนและลดบทบาทการบรรยายหน้าห้องเรียนของผู้สอนลง ผู้สอนจะต้องปรับบทบาทจากการบรรยายเป็นผู้อำนวยความสะดวก

สะดวก หรือเป็นผู้จัดการความรู้ โดยจะต้องเตรียมสภาพห้องเรียนและวิธีการสอนให้เอื้อต่อแนวคิดนี้ กระบวนการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการสูงสุด กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางถือว่า ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนรูปแบบต่าง ๆ ที่เข้าถึงความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้เรียน ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ตอบสนองสัมฤทธิ์ทางการศึกษาตามที่ต้องการ

การศึกษาในแนวบูรณาการเรียนการสอนในความรู้ของสาขาวิชาต่าง ๆ นี้ มักจะพบงานวิจัยที่มีพื้นที่ศึกษาที่สถาบันการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เช่น งานวิจัยของ Baka, M. R. (2012) เรื่อง การพัฒนารอบหลักสูตรบูรณาการช่วงชั้นที่ 3 สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ งานวิจัยของ Puaksanthea, S. (2011) เรื่อง การวิจัยและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และภาษาไทย ชั้นประถมศึกษา สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก และงานวิจัยของ Kamthongsuk, T. (2007) เรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัย ด้านการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ: การวิเคราะห์ทฤษฎีและการวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีผล การวิเคราะห์เนื้อหาจากผลงานวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่มีการวิจัย มี 2 รูปแบบ คือ (1) รูปแบบการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอดแทรกชีวิตจริงเข้ากับ เนื้อหาวิชาที่เรียน และ (2) รูปแบบการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น ซึ่งทั้งสองรูปแบบส่งผลต่อการสังเคราะห์ องค์ความรู้ว่า มีการวิจัยด้านการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ 2 รูปแบบ คือการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้และการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ สำหรับงานวิจัยในด้านการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้มีการศึกษาครบทุกช่วงชั้น

ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากตัวอำเภอเมืองประมาณ 75 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขา โดยผู้คนในชุมชนทามาหากินโดยการทำการเกษตร ทำไร่ข้าว สวน และเก็บของป่า ลำสัตว์ ดำรงชีวิตอย่างสัมพันธ์กับธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นแบบหน้าหมู่บ้านคือการใช้ประโยชน์ร่วมกัน การดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการพัฒนากลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน มีลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจ และสภาพทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้แผนการจัดการทรัพยากร การดำเนินชีวิต และมีบทเรียนการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ดังนั้นการศึกษาลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ เป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิต ประกอบอาชีพ และวิถีชีวิตของคนในชุมชนตำบลแม่ทา

จากสภาพปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในสาระภูมิศาสตร์ เป็นสาระวิชาที่เกี่ยวกับการศึกษาลักษณะทางกายภาพ รวมถึงทรัพยากรรอบตัว แต่เป็นการเรียนการสอนในห้องเรียนที่สามารถเข้าใจหรือปรับใช้ในลักษณะของบริบทชุมชนตนเองได้ครบถ้วน การเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากองค์ความรู้ที่ครูได้รวบรวมและจัดทำขึ้นโดยมีการบูรณาการเนื้อหาเข้ากับท้องถิ่นของผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายเรียนรู้ได้ด้วยตนเองสนใจเข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้ดียิ่งขึ้น จากหลักการและเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ท้องถิ่นและนำเสนอ เพื่อตอบสนองการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถทางด้านสติปัญญาของแต่ละคนได้อย่างเต็มความสามารถ มีการปรับใช้เทคโนโลยี ภาพกราฟิก ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียงประกอบด้วยในลักษณะของสื่อหลายมิติ ทำให้ผู้เรียนสนุกไปกับการเรียนไม่รู้สึกเบื่อหน่าย เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาบทเรียนหรือองค์ความรู้ในลักษณะที่ใกล้เคียงกับการสอนจริงในห้องเรียนมากที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ภูมิประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้บริบทชุมชนเป็นฐาน

การทบทวนวรรณกรรม

ภูมิประวัติศาสตร์

ความหมายของภูมิประวัติศาสตร์

ภูมิประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษาทางภูมิศาสตร์ของสถานที่หรือภูมิภาคในช่วงเวลาหนึ่งหรือช่วงเวลาหนึ่งในอดีต หรือการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ในสถานที่หรือภูมิภาคในช่วงเวลาหนึ่ง Kathleen (2017) งานเขียนของ Herodotus ในศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอธิบายของเขาว่าสามเหลี่ยมปากแม่น้ำไนล์ก่อตัวอย่างไร อาจเป็นตัวอย่างแรกสุดของสิ่งที่เรียกว่าภูมิประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน ภูมิประวัติศาสตร์ในฐานะการศึกษาภูมิศาสตร์ในอดีตยังคงเป็นสาขาการศึกษาที่ค่อนข้างไม่พัฒนา จนถึงศตวรรษที่ 17 เมื่อ Philipp Cluver ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งภูมิประวัติศาสตร์ได้ตีพิมพ์ภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ของเยอรมนี (Historical Geography of Germany) ผสมผสานภูมิความรู้ประวัติศาสตร์กับความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์

ตามทีมนักภูมิศาสตร์ชาวอังกฤษ Alan Baker เน้นย้ำ ทั้งภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์เสนอ “มุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับตัวละครของผู้คน สถานที่ และช่วงเวลา” โดยให้เหตุผลว่าความแตกต่างหลักระหว่างสองสาขาวิชาสามารถอธิบายได้เนื่องจากภูมิศาสตร์มุ่งเน้นไปที่สถานที่และประวัติศาสตร์ในช่วงเวลา ระลึกว่าทั้งสถานที่และช่วงเวลามีต้นกำเนิดและมีลักษณะเฉพาะจากการมีอยู่ของผู้คน (Baker 2003)

Butlin (1993) ได้นิยามภูมิประวัติศาสตร์ว่า "การศึกษาภูมิศาสตร์ในสมัยก่อน ผ่านการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่อย่างจินตนาการของปรากฏการณ์และกระบวนการซึ่งเป็นศูนย์กลางของความเข้าใจทางภูมิศาสตร์ของเราเกี่ยวกับพลวัตของกิจกรรมของมนุษย์ภายในบริบทเชิงพื้นที่ที่กว้างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงในการประเมินและการใช้ทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติ ในรูปแบบและหน้าที่ของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์และสภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้น ความก้าวหน้าในจำนวนและรูปแบบของความรู้ทางภูมิศาสตร์ และในการใช้อำนาจและการควบคุมอาณาเขตและผู้คน "

จากความหมายของประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า มีความหมายเป็น 2 นัย ในความหมายอย่างกว้าง ๆ ประวัติศาสตร์ หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ เวลา หรือ ประสบการณ์ทั้งมวลของมนุษยชาติในอดีต และในความหมายที่ครอบคลุมกว่าความหมายแรก ประวัติศาสตร์ หมายถึง เหตุการณ์ในอดีตที่ได้มีการศึกษา วิเคราะห์ และมีการบันทึกไว้อย่างเป็น ระบบระเบียบด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยมีการศึกษาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งความหมายของประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้ จึงเป็นการอธิบายประสบการณ์ ในอดีตที่มีคุณค่าขึ้นมาใหม่ให้ใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด เพราะเป็นการจัดการข้อมูลให้สัมพันธ์ กับมิติเวลา บุคคล สถานที่ และเหตุการณ์

รูปแบบภูมิประวัติศาสตร์ Geo-Historical Context Model

ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์เสนอมุมมองที่ไม่เหมือนใครในบริบทผ่านการศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างปรากฏการณ์ เหตุการณ์ และสถานที่ต่างๆ ผ่านมาตราส่วนเชิงพื้นที่และเชิงเวลาที่หลากหลายซึ่งเข้าใจสถานการณ์ (Brian และ Alan, 2009) Geo-Historical Context (GHC) จากมุมมองของการวิเคราะห์ด้วยภาพของไบรอันและอลัน (a) ได้พัฒนารูปแบบแนวคิดและการคำนวณซึ่งสร้างอินสแตนซ์เพื่อแสดงบริบทเพื่อสนับสนุนการสร้างความรู้ลึก (b) นำระบบการวิเคราะห์ด้วยภาพมาใช้เพื่อสร้างบริบท และ (c) ประเมินผลระบบกับผู้เชี่ยวชาญ บ่อยครั้ง ความรู้และความตระหนักในความสัมพันธ์ แนวคิด และสถานที่ในอดีตมี

ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจสถานการณ์ ดังนั้น การค้นหาและการบูรณาการข้อมูลที่สามารถบริบทสถานการณ์จากมุมมองทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ขึ้นอยู่กับภาระหนักถึงการเชื่อมโยงข้ามส่วนย่อยของข้อมูลที่ได้รับในช่วงเวลาขยายขนาดทางภูมิศาสตร์และความหมายเชิงแนวคิด GHC สร้างพื้นฐานสำหรับการสร้างความเชื่อมโยงเหล่านี้ สนับสนุนการทำความเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างปรากฏการณ์เหตุการณ์ และบริบทเชิงพื้นที่และเวลาหลายระดับ และช่วยให้สามารถให้เหตุผลกับสถานการณ์ต่างๆ ได้ มักจะผ่านการแสดงภาพ

โมเดล GHC มีจุดประสงค์สองประการ ประการแรก เป็นการจัดโครงสร้างอย่างเป็นทางการสำหรับองค์ประกอบทางทฤษฎีและแนวความคิดของ GHC สิ่งเหล่านี้รวมถึง (a) เหตุการณ์ สถานที่ และแนวความคิดตลอดจน (b) ความสัมพันธ์และข้อจำกัดระหว่างองค์ประกอบเหล่านี้ เช่น มาตรการส่วน และความสัมพันธ์เชิงทอพอโลยีเชิงพื้นที่และชั่วคราว โมเดล GHC มีโครงสร้างเฉพาะโดยใช้โมเดลย่อยสามแบบ - ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และแนวความคิด การเน้นที่แบบจำลอง GHC สร้างขึ้นบน (ก) โดยเฉพาะบริบทของการสร้างแบบจำลอง (ข) การสร้างแบบจำลองความรู้และข้อมูลที่ได้รับมากกว่าข้อมูลการสังเกตดิบ และ (ค) การสร้างแบบจำลองบริบทการให้เหตุผลโดยใช้ความหมายของแบบจำลองท้องถิ่น สำหรับการอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับแบบจำลองย่อยทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และแนวคิดของแบบจำลอง GHC

ประการที่สอง โมเดลสามารถใช้เป็นแม่แบบแนวคิดสำหรับการจัดโครงสร้างและแสดงข้อมูลเฉพาะที่ดึงมา รวบรวม พัฒนา และสุดท้ายใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการหาอาหารและกระบวนการรับรู้ ข้อมูลบริบทสามารถใช้เพื่อบรรลุนโยบายหรือบรรลุป้าหมายที่ต้องการการตีความทางภูมิประวัติศาสตร์ และเฉพาะเรื่องของการปัจจัยสถานการณ์ โมเดล GHC แสดงอย่างเป็นทางการผ่านโครงสร้างเชิงคำนวณ OWL-DL (หนึ่งในหลายภาษาย่อยของ Web Ontology Language

สรุปแนวทางในการจัดการเรียนรู้ภูมิประวัติศาสตร์

ภูมิประวัติศาสตร์ไม่ได้ต้องการให้ผู้เรียนนั้นจำข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้สอนป้อนให้ทั้งหมด แต่ควรจะเป็นศาสตร์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนนั้นได้มีทักษะต่าง ๆ ที่สำคัญและจำเป็นต้องใช้การดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน ทั้งนี้สิ่งที่ผู้สอนต้องคำนึงถึงคือศักยภาพของผู้เรียน การทำกิจกรรมที่ให้โอกาสผู้เรียนนั้นเป็นตนเองมากที่สุด ไม่ต้องเป็นเหมือนคนอื่นเขาก็จะสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างสม่ำเสมอ ภูมิประวัติศาสตร์ควรจะเป็นการบูรณาการที่ทำให้ผู้เรียนนั้นได้ทั้งทักษะกระบวนการของภูมิศาสตร์ และวิธีการทางประวัติศาสตร์ การตั้งคำถาม การเสาะแสวงหาคำตอบที่เป็นไปอย่างมีระบบ หาความรู้พื้นฐานอ้างอิงทางวิชาการได้ แล้วจึงสรุปผลการศึกษาเพื่อตอบคำถามและนำเสนอกับเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน เพื่อให้เพื่อน ๆ นั้นได้รับฟังความรู้คำตอบที่หลากหลาย ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยไม่มีการตัดสินว่าใครผิดใครถูก เพราะมนุษย์แต่ละคนนั้นมีศักยภาพที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ทุกคนมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนวัดห้วยทราย อำเภอมะเอน จ. เชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดห้วยทราย อำเภอมะเอน จ. เชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 1 ห้อง นักเรียน 15 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเรื่องบริบทชุมชนแม่ทา เพื่อใช้สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์และลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในบริบทของชุมชนแม่ทา 2) ชุดนวัตกรรมการเรียนรู้ภูมิประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนแม่ทาเป็นฐาน โดยขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูล โดยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้เริ่มจากการศึกษา

และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง หนังสือ วารสาร งานวิจัย เอกสารเผยแพร่ รวมทั้งสื่อต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อทำความเข้าใจแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ความหมาย ความเป็นมาของนวัตกรรมลักษณะของนวัตกรรมที่ดี และการสอนภูมิประวัติศาสตร์ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ตั้งแต่ประวัติความเป็นมา พัฒนาการที่สำคัญของชุมชน นอกจากการศึกษาจากเอกสารแล้ว ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน และปราชญ์ผู้นำชุมชนในชุมชนแม่ทา โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ขั้นตอนที่ 2 สร้างนวัตกรรม ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยตั้งแต่การศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นำแบบสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน และปราชญ์ผู้นำชุมชน มาสังเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนแม่ทา โดยแบ่งเป็นมิติที่สัมพันธ์กับสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และภูมิประวัติศาสตร์ นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วจัดทำชุดนวัตกรรมการเรียนรู้ภูมิประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนแม่ทาเป็นฐาน ขั้นตอนที่ 3 ประเมินคุณภาพนวัตกรรม ผู้วิจัยนำชุดนวัตกรรมการเรียนรู้ภูมิประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนแม่ทาเป็นฐานส่งผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน และหาประสิทธิภาพของคู่มือการเรียนรู้ทั้งนี้ผู้วิจัยแก้ไขคู่มือการเรียนรู้ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ภูมิประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้บริบทชุมชนเป็นฐานจากการดำเนินการตามขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน เริ่มจากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับภูมิประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนนั้นได้มีทักษะต่าง ๆ ที่สำคัญและจำเป็นต้องใช้การดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน ทั้งนี้สิ่งที่ผู้สอนต้องคำนึงถึงคือศักยภาพของผู้เรียน การทำกิจกรรมที่ให้โอกาสผู้เรียนนั้นเป็นตนเองมากที่สุด ไม่ต้องเป็นเหมือนคนอื่นเขาก็จะสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนานตนเองได้อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งผลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน และปราชญ์ผู้นำชุมชนพบว่ามีความต้องการให้นวัตกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบเรียน ซึ่งเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สร้างแบบเรียน ซึ่งประกอบไปด้วย 1) รู้จักแม่ทา แม่ออน 2) โรงเรียนวัดห้วยทราย 3) ย้อนรอยป่าชุมชนตำบลแม่ทา 4) สิ่งแวดล้อมของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน 5) อาชีพคนในชุมชนที่เปลี่ยนไปตามกาล 6) ผลผลิตของชุมชนแม่ทาในแต่ละช่วงเวลา 7) แหล่งเรียนรู้สำคัญในชุมชนแม่ทา 8) วัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนแม่ทา และเมื่อผู้วิจัยสร้างชุดนวัตกรรมการเรียนรู้ภูมิประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนแม่ทาเป็นฐาน เสร็จเรียบร้อยแล้วได้นำส่งผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพของชุดนวัตกรรม ปรากฏว่า มีค่าเฉลี่ย($\bar{X}$) 4.62 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) 0.52

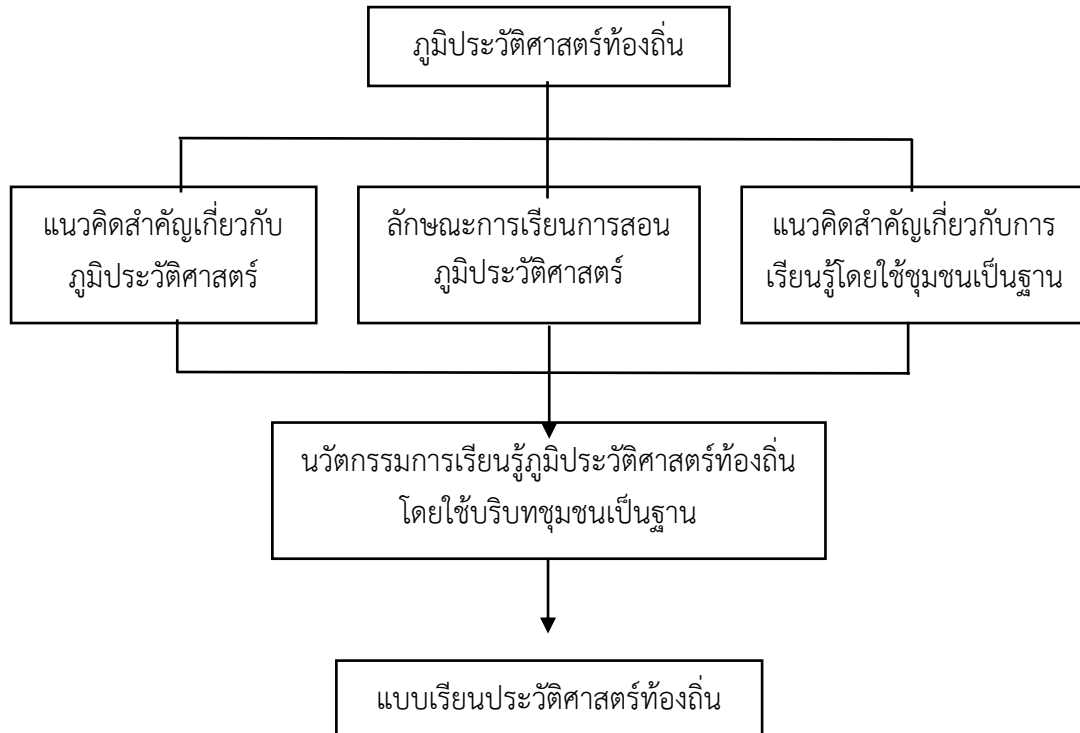
อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลการประเมินของชุดนวัตกรรมการเรียนรู้ภูมิประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนแม่ทาเป็นฐาน โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีค่าเฉลี่ย($\bar{X}$) 4.62 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) 0.52 ซึ่งสามารถแปลผลได้ว่า นวัตกรรมนี้สามารถนำไปจัดการเรียนการสอนกับผู้เรียนได้ ทั้งนี้เพราะ เป็นผลมาจากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน และปราชญ์ผู้นำชุมชนถึงความต้องการนวัตกรรมที่เหมาะสมพบว่า นวัตกรรมที่เหมาะสมควรเป็นแบบเรียน ซึ่งในท้องถิ่นนั้นนักเรียนทุกคนไม่ได้มี

เครื่องมือที่ทันสมัยสำหรับใช้เรียนได้ ประกอบกับความต้องการให้มีแบบเรียนซึ่งเป็นของชุมชนสามารถที่จะเก็บไว้ใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง ต้นทุนไม่สูงมากนัก ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยในข้อนี้จากผลการประเมินหัวข้อราคาไม่แพง ต้นทุนการผลิตต่ำ คุ่มค่าต่อการใช้งาน , สะดวก ง่ายต่อการใช้งาน และมีความคงทน สามารถนำกลับมาใช้ได้อีก ประกอบกับแนวคิดสำคัญที่ผู้วิจัยใช้ในการวิจัยครั้งนี้ การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งมีลักษณะสำคัญ (Melaville,A.,Berg,A.C.and Blank,M.J., 2003) ดังนี้ 1) เรียนรู้เนื้อหาสาระอย่างมีความหมาย เนื้อหาในวัตรกรรมเป็นเนื้อหาของชุมชนที่มีความหมายมากต่อชุมชน 2) ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นและมีทางเลือก 3) ตอบสนองเป้าหมายของผู้เรียนและชุมชน ที่ต้องการให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนปรากฏในแบบเรียน ในหลักสูตรของสถานศึกษาในชุมชน 4) สามารถประเมินสิ่งที่เรียนรู้และให้ข้อมูลย้อนกลับได้ 5) สร้างแหล่งเรียนรู้และสัมพันธ์ภาพที่ดีแก่ผู้เรียนและชุมชน ทั้งนี้ภูมิประวัติศาสตร์เป็นการบูรณาการที่ทำให้ผู้เรียนนั้นได้ทั้งทักษะกระบวนการของภูมิศาสตร์ และวิธีการทางประวัติศาสตร์ การตั้งคำถาม การเสาะแสวงหาคำตอบที่เป็นไปอย่างมีระบบ หาความรู้พื้นฐานอ้างอิงทางวิชาการได้ แล้วจึงสรุปผลการศึกษาเพื่อตอบคำถามและนำเสนอกับเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน เพื่อให้เพื่อน ๆ นั้นได้รับฟังความรู้ คำตอบที่หลากหลายร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยไม่มีการตัดสินว่าใครผิดใครถูก เพราะมนุษย์แต่ละคนนั้นมีศักยภาพที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ทุกคนมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง ประกอบกับผู้วิจัยใช้แนวคิดการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น เอกสาร และตำรา ในบริบท ด้านต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหน่วยในขั้นต่อไป 2) กำหนดหน่วยการเรียนรู้ ท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยย่อยของรายวิชาพื้นฐานในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือในหลักสูตร รายวิชาท้องถิ่นที่จัดทำแยกออกจากรายวิชาพื้นฐาน 3) กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหน่วย การเรียนรู้ท้องถิ่นให้ผู้สอนทราบจุดมุ่งหมายสำหรับผู้เรียนอย่างคร่าว ๆ ว่า เมื่อเรียนจบหน่วย การเรียนรู้นั้นแล้ว ผู้เรียนจะมีความรู้ ทักษะ หรือ ความสามารถอื่น ๆ ได้อย่างไร 4) กำหนดสาระ การเรียนรู้เมื่อได้ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่กำหนดไว้ก่อนแล้ว อาจกำหนดเป็นเนื้อหาหลักก่อนแล้ว ค่อยแยกประเด็นย่อยและกำหนดเวลาตามสัดส่วนของเนื้อหาสาระ ทั้งนี้ต้องอยู่ภายในกรอบเวลา ของหน่วยการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนด 5) กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยอาศัยแนวคิดใน การจัดการเรียนรู้วิธีสอน หรือเทคนิคการสอนต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาสาระเวลา ในหน่วยการเรียนรู้ รวมทั้งผู้เรียนด้วย ซึ่งอาจจะใช้แนวคิดเดียวหรือผสมผสานกันก็ได้ตามความ เหมาะสม ซึ่งครูแต่ละคนที่สอนเนื้อหาเดียวกันอาจจะใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แตกต่างกันได้ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ 6) กำหนดการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียน บรรลุการเรียนรู้ที่คาดหวังของหน่วยการเรียนรู้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด แน่นนอนที่สุดคือ ต้องสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่กำหนดไว้ทุกข้อ นอกจากนั้นยังครอบคลุมถึงวิธีการ ประเมินผลและเครื่องมือการประเมินผล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องเชื่อถือได้ อาจจะได้อาด้วยวิธีการได้วิธีการหนึ่งหรือหลาย ๆ วิธีผสมผสานกัน 7) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีองค์ประกอบคล้ายกับหน่วยการเรียนรู้แต่มีรายละเอียดน้อยกว่า อาจจะเป็นแผนการเรียนรู้ รายชั่วโมงหรือมากกว่า 1 ชั่วโมงก็ได้ (Na Phatthalung, N., 2007) นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ โดยใช้วัตรกรรมการเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึว่าการเรียนรู้นั้นมีชีวิต สามารถเข้าเข้าถึงกับสิ่งที่เรียนรู้นั้นได้ สามารถนำความรู้จากการเรียนรู้นี้ไปใช้ได้ทันที มีกิจกรรมให้ผู้เรียนสนุกสนานหลายรูปแบบ (Pilanthananon, N. , 2002)

สรุปองค์ความรู้

จากการวิจัย เรื่อง นวัตกรรมการเรียนรู้ภูมิประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการจัดการเรียนรู้ข้ามศาสตร์ที่มีศาสตร์ที่เกี่ยวข้องคือ ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถนำมาจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ผ่านนวัตกรรมที่มีความเหมาะสม จึงสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ตามแผนภูมิ ดังนี้

แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับภูมิประวัติศาสตร์ คือ ภูมิประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษาทางภูมิศาสตร์ของสถานที่หรือภูมิภาคในช่วงเวลาหนึ่งหรือช่วงเวลาหนึ่งในอดีต หรือการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ในสถานที่หรือภูมิภาคในช่วงเวลาหนึ่ง

ลักษณะการเรียนการสอนภูมิประวัติศาสตร์ คือ ภูมิประวัติศาสตร์ไม่ได้ต้องการให้ผู้เรียนนั้นจำข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้สอนป้อนให้ทั้งหมด แต่ควรจะเป็นศาสตร์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนนั้นได้มีทักษะต่าง ๆ ที่สำคัญและจำเป็นต้องใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน

แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ ภูมิปัญญาในชุมชนเป็นที่ตั้ง ซึ่งถือเป็นการเรียนรู้จากสภาพจริง ที่ทำให้ความรู้นั้นคงทนและยั่งยืน ตลอดจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

แบบเรียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นจากแนวคิดที่ผู้วิจัยได้ศึกษา มาทั้งเอกสารและการลงพื้นที่จริงในชุมชนตำบลแม่ทา ซึ่งมีความเหมาะสมอย่างยิ่งกับบริบทของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ชุดนวัตกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ นำชุดนวัตกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปใช้

ในการจัดการเรียนการสอนจริงในโรงเรียน เพื่อให้ทราบผลจากการใช้งานจริง และนำผลที่ได้มาปรับปรุงคุณภาพชุดนวัตกรรมให้ดียิ่งขึ้นไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การเปรียบเทียบชุดนวัตกรรมการสอนภูมิประวัติศาสตร์ในชุมชนชนบทและชุมชนเมือง

2.2 ปัญหาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนภูมิประวัติศาสตร์

References

- Baka, M. R. (2012). The Integration of Subject Matter and Learning Standards for Third-Grade Level in Private Islamic Religious Schools in the Southern Border Provinces. Doctoral Dissertation, Islamic Studies Program, Prince of Songkla University.
- Chaisorn, S. (1985). Curriculum and Teaching System. Chiang Mai: Phra Singh Printing.
- Holt-Jensen, A. (1988). Geography: History and Concepts (2nd ed.). London: Paul Chapman Ltd.
- Kamthongsuk, T. (2007). Meta-analysis and Content Analysis for Research Synthesis in Integrated Teaching and Learning. Thesis for a Master of Education, Chulalongkorn University.
- Majumdar, R. K., & Srivastva, A. N. (1977). Historiography. Delhi: Nai Sarak.
- Melaville, A., Berg, A. C., & Blank, M. J. (2003). Community-Based Learning: Engaging Students for Success and Citizenship. Washington, D.C.: The Coalition for Community Schools, Institute for Educational Leadership.
- Na Phatthalung, N. (2007). Development of a Training Curriculum on “Classroom Research in English” for Teachers of Private Islamic Religious Schools in the Southern Border Provinces. Educational Research, Faculty of Education, Thaksin University. (Copy)
- Pilanthanon, N. (2002). From Curriculum to Learning Units. Bangkok: Thai Wattana Panich.
- Piovan, S. E. (2020). The Geohistorical Approach. Switzerland: Springer International Publishing.
- Pipatpen, M. (2004). Integration of Local Wisdom into Formal Education Systems. Doctoral Dissertation, Educational Development Program, Faculty of Education, Srinakharinwirot University.
- Pornprachata, S. (2004). Sociological Perspectives on Thailand's Educational System. Doctoral Dissertation, Educational Development Program, Faculty of Education, Srinakharinwirot University.
- Puaksanthea, S. (2011). Research and Development of Integrated Learning Activities in Science, Mathematics, and Thai Language for Primary School Students in Small Schools. IPST Journal, 39(171), 52-55.

- Thalls, Z. A. (1958). The Teaching of American Geography. New York: Appleton Century Crafts.
- Thanosawan, U. (2002). Formal Education: The Practice of Power through Knowledge and the Construction of Otherness in Village Communities. Doctoral Dissertation, Educational Development Program, Faculty of Education, Srinakharinwirot University.
- Wannapaisan, C. (2016). Concepts in Social Studies. Chiang Mai: Khlong Chang Printing.
- Wannapaisan, C. (2019). Research Tools in Social Studies. Chiang Mai University.
- Wannapaisan, C. (2020). Social Studies Research: Principles and Applications. Chiang Mai University.

